

EUROOPA LIIT JA TEMA KAUBANDUSPARTNERID

Aastate jooksul on EL vähendanud tööjõumahukate ja madala väärtusega toodete tootmist, et spetsialiseeruda väärtuslikumatele kaubamärgiga toodetele. ELi majandus on avatud ja seepärast on kaubandus tema jaoks väga oluline. Kaubandustökete ületamiseks ja oma ettevõtjatele võrdsete tingimuste loomiseks peab EL läbirääkimisi mitme vabakaubanduslepingu üle. EL on samuti Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutajaliige ja tal on selles keskse tähtsusega roll.

ÕIGUSLIK ALUS

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 207 on ühine kaubanduspoliitika sätestatud Euroopa Liidu ainupädevusena.

ELI KESKNE POSITSIOON

EL annab üle 20% maailma sisemajanduse koguproduktist (SKP) ja on seega maailma suurim majandusjõud. Tänu oma SKP-le (mille suurus on umbes 15 triljonit eurot) ning turu avatusele (kaupade ja teenuste ekspordi maht on 2791 miljardit eurot ja impordi maht 2578 miljardit eurot) on ELil olnud keskne roll ülemaailmse kaubandussüsteemi kujundamisel, toetades eelkõige WTOd. EL on saanud ja saab ka edaspidi majanduse avatusest märkimisväärset kasu, kuna ELis sõltub väliskaubandusest rohkem kui 30 miljonit töökohta ning on oodata, et järgmise 15 aasta jooksul tekib üle 90% üleilmsest majanduskasvust väljaspool Euroopat^[1]. Uued majanduses osalejad ja tehnoloogilised läbimurded on märkimisväärselt muutnud rahvusvahelise kaubanduse struktuuri ja mudeleid. Eelkõige infotehnoloogia laialdane kasutamine on teinud võimalikuks kauplemise niisuguste kaupade ja teenustega, millega see ei olnud varem võimalik. Valuutaturg on viimase 20 aastaga tohutult kasvanud ja jõudnud enneolematule tasemele. Tänapäeva maailmamajandus on väga integreerunud ning tavapärase valmistoodetega kauplemise asemele on suures osas tulnud ülemaailmsed tarneahelad.

Ülemaailmse finantskriisi mõju on pärssinud liidu majanduslikku suutlikkust. Samas on ELi majandus võrreldes teiste tööstusriikidega osutunud mõnes osas märkimisväärselt vastupidavaks ning ELi osa kogu maailma SKPs on vähenenud aeglasemalt kui näiteks Jaapani või USA oma. EL on samuti suutnud säilitada suhteliselt tugeva positsiooni kaubavahetuses ja tugevdanud samal ajal oma juhtivat rolli teenustekaubanduses.

[1] „Trade for all: Towards a more responsible trade and investment policy“ („Kaubandus kõigile: vastutustundlikuma kaubandus- ja investeerimispoliitika poole“), Euroopa Komisjon, 2015, lk 8, vaadatud 26. aprillil 2019, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf.

EUROOPA KOMISJONI JA EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Rahvusvaheline kaubandus oli üks esimesi valdkondi, kus liikmesriigid nõustusid oma suveräänsust ühiselt kasutama. Sellest tulenevalt volitasid liikmesriigid Euroopa Komisjoni tegelema kaubandusasjadega, sealhulgas pidama nende nimel läbirääkimisi rahvusvaheliste kaubanduslepingute sõlmimiseks. Teisisõnu tähendab see, et EL peab ühtse tervikuna tegutsedes kõigi oma liikmesriikide nimel läbirääkimisi nii kahe- kui ka mitmepoolsete kaubanduslepingute üle. Nagu nähtub WTO vaidluste lahendamise mehhanismiga seotud dokumentidest, on EL näidanud üles märkimisväärset suutlikkust kaitsta oma huve rahvusvahelistes kaubandusvaidlustes. EL on samuti kasutanud rahvusvahelise kaubanduse vahendeid, et edendada oma väärtusi ja poliitikat, ning on püüdnud levitada oma reguleerimistavasid ka mujal maailmas. Euroopa väärtuste, sealhulgas inimõiguste, säästva arengu, hea valitsemistava ja keskkonnahoidlikkuse edendamine on ELi kaubandusstrateegia „Kaubandus kõigile“ üks kolmest sambast.

EL on tavapäraselt pooldanud avatud ja õiglast rahvusvahelist kaubandussüsteemi. Ta on teinud pingsalt tööd, et tagada kõikide riikide integreerimine maailmamajandusse, muu hulgas rahvusvahelise kaubanduse tõkete järkjärgulise kaotamise kaudu.

Lissaboni leping suurendas ka Euroopa Parlamendi rolli, tehes parlamendist nõukoguga võrdväärse kaasseadusandja kaubandust ja investeringuid käsitlevates küsimustes. Lisaks andis alusleping parlamendile aktiivsema rolli rahvusvaheliste kaubanduslepingute üle peetavatel läbirääkimistel ja nende lepingute ratifitseerimisel, kuna parlamendi nõusolek on nüüd kohustuslik. Mõned kaubanduspoliitika aspektid kuuluvad siiski jätkuvalt liikmesriikide vastutusalasse. Euroopa Liidu Kohus avaldas 16. mail 2017. aastal arvamuse, milles selgitati pädevuste jaotumist liikmesriikide ja ELi vahel.

KAUBANDUSPOLIITIKA JA KAUBANDUSE ORIENTATSIOON

2010. aasta teatise „Kaubandus, majanduskasv ja maailmapoliitika“ kohaselt on rahvusvaheline kaubandus üks neist sammastest, millele tugineb strateegia „Euroopa 2020“, mille eesmärk on muuta EL keskkonnahoidlikumaks ja konkurentsivõimelisemaks. 2015. aasta strateegias „Kaubandus kõigile“ pannakse samuti rõhku ELi kaubanduspoliitikale kui peamisele majanduskasvu, töökohtade ja investeringute edendajale. Selles nõutakse ka WTO tegevuse taaselavdamist, andes WTO-le keskse rolli eeskirjade väljatöötamisel ja jõustamisel, kasutades sihipärasemat lähenemisviisi ning jättes kõrvale praeguse „ühtse paketi“ lähenemisviisi, mille kohaselt tuleb kõikides päevakorrapunktides korruga kokkuleppele jõuda, ning luues kahekiiruselise mehhanismi, mis võimaldab osadel WTO liikmetel teatavates küsimustes edasi liikuda, jättes teistele liikmetele võimaluse rühmaga hiljem liituda.

Pärast Doha arengukava üle peetud mitmepoolsetel läbirääkimistel tekkinud ummikseisu WTOs pidi EL leidma kolmandate riikide turgudele parema juurdepääsu tagamiseks alternatiivseid mooduseid. Selleks võeti kasutusele uue põlvkonna laiaulatuslikud vabakaubanduslepingud, mis hõlmavad palju enam kui tariifide vähendamine ja kaubavahetus.

Esimene selline uue põlvkonna vabakaubandusleping sõlmiti Lõuna-Koreaga ning pärast selle ratifitseerimist Euroopa Parlamendi poolt kohaldati seda ajutiselt alates 1. juulist 2011 ning see jõustus ametlikult 2015. aasta detsembris. Uuest poliitikast annavad tunnistust ELi ning Peruu, Colombia ja hiljem Ecuadori vaheline mitmepoolne kaubandusleping, mis on ajutiselt jõus olnud alates 2013. aastast, Kesk-Ameerika riikidega sõlmitud assotsieerimisleping, mille kaubandussammast on ajutiselt kohaldatud alates 2013. aastast, ELi ja Kanada laiaulatuslik majandus- ja kaubandusleping, mida on ajutiselt kohaldatud alates 2017. aasta septembrist, ELi ja Singapuri vabakaubandusleping, mille läbirääkimised jõudsid lõpule 2014. aastal, ning ELi ja Vietnami vabakaubandusleping, mille läbirääkimised jõudsid lõpule 2015. aasta lõpus. Jaapaniga sõlmitud vabakaubandusleping jõustus 1. veebruaril 2019. aastal.

Kuna Ameerika Ühendriikidega Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse (TTIP) üle peetavad läbirääkimised on peatatud, peab EL läbirääkimisi teiste keskse tähtsusega partneritega. Näiteks peetakse Mercosuri asutajariikidega kaubanduslepingu sõlmimise üle peetavaid läbirääkimisi oluliseks sammuks Lõuna-Ameerika turule pääsu suurendamisel. EL on ühtlasi alustanud läbirääkimisi vabakaubanduslepingu sõlmimiseks Indoneesia, Tuneesia, Filipiinide, Austraalia ja Uus-Meremaaga. Läbirääkimisi Malaisia, Tai ja Indiaga alustatakse uuesti niipea, kui selleks tekivad soodsad tingimused. EL on alustanud läbirääkimisi ka eraldiseisvate kahepoolsete investeerimislepingute üle Hiina ja Myanmariga ning uurib võimalust samalaadsete läbirääkimiste alustamiseks Taiwani ja Hongkongiga. Iraaniga läbirääkimiste alustamist kaalutakse pärast Iraani ühinemist WTOga.

Nendest lepingutest saadav kasu on märkimisväärne. ELi ekspordile kehtestatud keskmisi tariife vähendatakse ligikaudu poole võrra. Prognooside kohaselt aitavad vabakaubanduslepingud ELi majanduskasvule kaasa, suurendades ELi SKPd 2%^[2]. Niisuguste lepingute sõlmimine võib aga võtta aega mitu aastat.

IMPORT JA EKSPORT

Euroopa on maailma suurim tööstustoodete ja teenuste eksportija ning on ise ligi 80 riigi jaoks suurim eksporditurj^[3]. ELi ja muu maailma kaubavahetuse väärtus oli 2018. aastal 3936 miljardit eurot^[4].

Euroopa Liidu peamised kaubanduspartnerid –
kaubavahetus 2018. aastal (miljonites eurodes)

Riik	Eksport	Import	Kokku	Kaubandusbilanss
USA	406 372	267 270	673 642	+139 102
Hiina	209 906	394 698	604 604	-184 791
Sveits	156 484	108 980	265 464	+47 504

[2] „Euroopa Liidu poliitika lahtiseletatuna – kaubandus, Euroopa Komisjon, 2016, lk 5, vaadatud 12. aprillil 2019, <http://bookshop.europa.eu/et/trade-pbNA0216154/>.

[3] „EU position in world trade“ („ELi positsioon maailmakaubanduses“), Euroopa Komisjon, vaadatud 12. aprillil 2019, <http://ec.europa.eu/trade/policy/eu-position-in-world-trade/>.

[4] Eurostati pressiteade nr 49/2019 <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9677750/6-18032019-AP-EN.pdf/6fce968a-cc9f-494d-a19c-e04576e42fa9>.

Maailm	1 955 746	1 980 361	3 936 107	-24 615
---------------	-----------	-----------	-----------	---------

Allikas: Euroopa Komisjon, 2019.

Võrreldes 2017. aastaga suurenes nii import kui ka eksport, kuid impordi suurenemine (123 miljardit eurot) oli ulatuslikum kui ekspordi suurenemine (76 miljardit eurot).

ELi 28 liikmesriigi kaubavahetusbilansi ülejääk oli 2014. aastal 11 miljardit eurot, 2015. aastal 60 miljardit eurot ja 2017. aastal 20,5 miljardit eurot^[5]. 2018. aastal esines 24,6 miljardi euro suurune puudujääk. Kuigi masinad ja transpordiseadmed olid nii ekspordi kui ka impordi puhul kõige olulisemad kategooriad, olid tähtsuse poolest ekspordi puhul järgmised kemikaalid ja impordi puhul mineraalkütused.

2018. aastal suurenes eksport eelneva aastaga võrreldes kokku 4,1 % ja import 6,7 % ning ekspordi mahuks kujunes 1956 miljardit eurot ja impordi mahuks 1980 miljardit eurot. USA jäi 2018. aastal endiselt ELi eksporditud kaupade kõige tähtsamaks sihtriigiks ning USA-le järgnesid Hiina, Šveits ja Venemaa.

ELi peamine kaubatarnija oli 2018. aastal Hiina, kellele järgnesid USA ja Venemaa.

Kuigi kaupade kaubandusbilansis esines väike langus, paranes seevastu veelgi positiivne teenustekaubanduse bilanss. 2017. aastal oli ELi ülejäänud maailmaga toimuva teenustekaubanduse bilanss 191 miljardit eurot, kuna ekspordi koguväärtus oli 912 miljardit eurot ja impordi koguväärtus 721 miljardit eurot. Teenustekaubandus moodustas ELi 2017. aasta kaupade ja teenuste ekspordist 33% ja impordist 28%^[6]. ELi suurimate partnerite seas olid teenustekaubanduses USA, Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) riigid ja Aasia. Värskeimate andmete kohaselt koondus ELi teenustekaubandus peamiselt kolme kategooria ümber: muud äriteenused, transport ja reisimine^[7].

ELI VÄLISMAISED OTSEINVESTEERINGUD

EL on maailma suurim investor ja suur välismaiste otseinvesteeringute saaja. 2009. aastal jõustunud Lissaboni leping laiendas veelgi ELi ainupädevust rahvusvahelise kaubanduse küsimustes ja see hõlmab nüüd ka välismaiseid otseinvesteeringuid. Et saada selgust oma pädevuste täpse ulatuse osas investeerimise valdkonnas, palus Euroopa Komisjon esitada Euroopa Liidu Kohtul arvamuse ELi ja Singapuri vabakaubanduslepingu kohta. Kohtu 2017. aasta arvamuses kinnitati, et enamik välismaiste otseinvesteeringute aspekte kuulub ELi pädevusse, välja arvatud mõned erandid, eelkõige vaidluste lahendamine.

Välismaiste otseinvesteeringute osakaal maailmas 2016. aastal (%)

Riik	Välismaiste otseinvesteeringute maht	Otseinvesteeringute maht välismaal
------	--------------------------------------	------------------------------------

[5]DG Trade Statistical Guide (Kaubanduse peadirektoraadi statistikateatmik), juuni 2018, Euroopa Komisjon, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/may/tradoc_151348.pdf

[6]Euroopa Parlamendi liidu välispoliitika peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad Euroopa Komisjoni andmetel.

[7]„International trade in services“ („Rahvusvaheline teenustekaubandus“), Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services#Main_services_traded, vaadatud 12. aprillil 2019. Muude äriteenuste statistiline kategooria hõlmab järgmist: teadus- ja arendustegevus; ametialased ja juhtimiskonsultatsioonid; tehnilised, kaubandusega seotud ja muud teenused.

EL	38,4%	52,0%
USA	35,3%	39,5%
Hiina	7,5%	7,9%
Kanada	5,3%	7,5%
Jaapan	1,0%	8,7%

Allikas: Euroopa Parlamendi liidu välispoliitika peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad Euroopa Komisjoni andmetel.

Mario Damen / Jakub Przetacznik
04/2019

